

Јелисаветџу, понеже великим светим образом Марина нарицает' се...“ (Гласник XVII, 225; Записи, бр. 227).

Најзад, нема сумње, да је и прва српска царица *Јелена Душанова*, пред смрт, *примила велику схимну*; јер се и она у историским споменицима за живота помиње под једним, а после смрти под другим монашким именом. — Тако се на пр. она у једном запису за живота, из 1360 год., назива „монахињом *Јелисаветом*“ (Записи, бр. 116; срав. Linos Politis, Griechische Handschriften der serbischen Kaiserin Elisabeth“, Byzantinoslavica II, 2, 288—340); а у запису о њеној смрти назива се *Јевђенијом*: — „Месеца нојемвриа 7 *пресјави се прва царица српска*, подружије Стефана цара пр'ваго, *монахи(а) Јевђенија*“ (Записи, бр. 5003).

Рад. М. Грујић.

ПРОМЕНА ИМЕНА ПРИ МОНАШЕЊУ КОД СРЕДЊЕВЕКОВНИХ СРБА.

Да би се и симболички означило како монаси прекидају везе са светом и прошлошћу уведен је у Хришћанској цркви обичај: да се приликом монашења напушта дотадашње световњачко крштено име и замени новим монашким именом према календару; а при том се често пазило и пази да *почетно* слово новог монашког имена буде исто као и у одбаченог крштеног имена. — Са Хришћанством и монаштвом тај је обичај прешао и к нама.

Тако на пр. знамо: да је Стефан Немања приликом монашења добио име Симеон, а његова жена Ана постала је монахиња Анастасија; њихов син, краљ Стефан Првовенчани назван је Симон монах, а њихов унук, од Вукана, жупан Дмитар носио је монашко име Давид (Срав. Споменик XI, 21); Душанов војсковођа ћесар Хреља замонашио се као Харитон (Записи, бр. 6019); ћесар Гргур, син охридског севастократора Бранка, звао се монах Герасим, а Гргур, син деспота Ђурђа Вуковића—Бранковића, био је монах Герман; последњи Немањић, цар Јован Урош Палеолог у Тесалији, син Душанова полубрата Симеона, живео је дуго као монах Јоасаф (1381—1423. — К. Јиречек, Историја Срба I, 328).

Слични односи били су и међу замонашеним женскињем. — Тако је царица Јелена Душанова у монаштву имала два имена Јелисавета и Јевђенија; а и краљица Јелена Вукашинова помиње се као монахиња Јелисавета (Записи, бр. 165); док је Мара, супруга Вука Бранковића, као калуђерица названа Марина (Записи, бр. 5051).

Међутим, познат је много већи број наших угледних монаха и монахиња из средњег века, чија монашка имена имају сасвим друга почетна слова него што су их имала њихова данија — световњачка имена.

Тако је на пр. сам Св. Сава као световњак звао се Растко, а његов синовац архиепископ Сава II, син краља Стефана Првовенчаног, звао се у световњаштву Предислав; други син Првовенчаног, краљ Стефан Радослав замонашио се под именом Јован; док је најмлађи син Првовенчаног, краљ Урош I, као монах добио име Симон, а његов с. н, краљ Стефан Драгутин, прозван је монах Теоктист (Ђ. Даничић—Данило, Животи, I, 22, 50); Драгутинов син Урошић, замонашен је под именом Стефан (Miklosich, Monumenta Serbica 70, Записи, бр. 5018); два српска великаша из краја XIV века, Радоња и Богдаш, замонашили су се као Герасим и Антоније (Споменик III, 49); а деспот Ђорђе Стефановић—Бранковић познат је као монах и доцнији архиепископ Максим.

Међу замонашеним женскињем био је сличан однос. — Већ прва позната нам наша калуђерица, удовица зетског кнеза Св. Владимира, Косара замонашила се под именом Теодора; Вука, кћерка Стефана Немање (Стари срп. родослови и летописи, бр. 104), насликана је као монахиња Јефимија на фресци лозе Немањића у Пећи; Теодора, сестра цара Душана а жена

деспота Дејана, названа је монашким именом Јевдокија; Драгана, сестра кнеза Лазара а мати браће Мусића, замонашила се под именом Теодосија (Старинар IX, 119; Записи, бр. 175); кнегиња Милица Лазарева, имала је два монашка имена — Јевђенија и Јефросина; Мирослава, жена жупана Миљена, носила је монашко име Агрипина (Записи, бр. 70); а Радача, супруга жупана Ненца Чихорића, звала се као монахиња Полихронија (Гласник земаљ. музеја 1892, 215 и 280; Старинар IX, 70); Теодора, сестра деспота Драгаша Дејановића, а жена властелина Жарка, замонашила се под именом Ксенија; царица Јелена, кћерка Константина Дејановића а супруга византиског цара Манојла Палеолога, звала се је као калуђерица Хипомена; исто монашко име узела је и деспотица Јелена, удовица деспота Лазара Ђурђевића—Бранковића (К. Јиречек, Историја Срба II, 79 и 180).

Исто тако и при промени монашког имена малесхимне у монашко име велике схимне није се сматрало обвезним да се почетно слово имена мора слагати, те има и једних и других случајева. — Тако напр. код царице Јелене Душанове и кнегиње Милице Лазареве оба монашка имена имају иста почетна слова (Јелисавета—Јевђенија и Јевђенија—Јефросина); али велики деспот—монах Доротеј добио је као великосхимник име Јован Каливит; калуђер Неофит, ктитор цркве Св. Николе у Норчи код Прешева, из друге половине XIV века, имао је великосхимничко име Герман (Ст. Новаковић, Законски споненици, 447, IV); а једна калуђерица Јелисавета, у Марковом манастиру близу Скопља 1420 год., називана је у великој схимни Марина (Гласник XLVII, 225); итд.

Сем тога, ваља поменути, да су позната и два случаја у нашој прошлости где се приликом монашења, па чак и приликом примања велике схимне, није мењало раније световњачко име. Ти су случајеви са краљицом Јеленом Анжујском, супругом Уроша I („Краљицу Јелену, нареченују в'ангелсцјем образје монахија Јелена“, Ђ. Даничић—Данило, Животи, стр. 1 и 84) и са Ангелином Аријанитовом, супругом слепог деспота Стефана Ђурђевића—Бранковића („Сиа книга деспотице Анђелије монахије“ у два рукописа — Записи, бр. 2033) Шта више, изгледа да ти случајеви нису били осамљени и да су у монаштво, по каткад, улазила и чиста народна имена. Познато нам је, на име, да се у једном попису имања манастира Св. Богородице у Тетову из краја XIII века помиње једна њива, која је купљена — „от Добраје калужерице“ (Споменик II, 36); па нас то потсећа и на „чр'норизца Храбра“.

Рад. М. Грујић.